

УДК 78.461;78.462

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/102-38>

Дмитро МАКСИМЕНКО,

orcid.org/0000-0001-9334-5865

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри духових та ударних інструментів

Львівської національної музичної академії імені М.В. Лисенка

(Львів, Україна) *maksimenkosaks1@ukr.net*

ЕЛАЙЗА ХОЛЛ: ВНЕСОК У СТАНОВЛЕННЯ САКСОФОННОГО ВИКОНАВСТВА В КОНТЕКСТІ МУЗИКОЗНАВЧИХ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ

Дана стаття представляє комплексний аналіз більшості музикознавчих досліджень, присвячених творчій постаті саксофоністки минулої доби Елайзі Холл. Зважаючи на той факт, що записів виконавства музикантки на сьогоднішній день не віднайдено – у нашому дослідженні прослідковано основні думки, твердження, факти та проаналізовано спірні біографічні моменти в контексті вивчення іноземними музикознавцями життєтворчості мисткині. Попри той факт, що різні митці трактують саксофоністку відмінно, з аргументацій можна зробити власні висновки.

Перш за все, вони стосуються спірного моменту: чи професійним, а чи аматорським було виконавство Е. Холл? Звісно, що, аналізуючи зрілий вік та цілеспрямований підхід музикантки до виконавства на інструменті, можна сміливо засвідчувати її існуючий певний професійний рівень виконавства, попри той факт, що, від аматорства – до професіоналізму вона пройшла досить короткий шлях: її гра була осмисленою, цілеспрямованою та напередженою. Тут же, слід зазначити, що істотну роль відіграла фінансова забезпеченість музикантки, її здібності імпресаріо та організаційська активність: музикознавчий досвід демонструє: багато талановитих музикантів через брак власних або спонсорських коштів втрачали або свій виконавський рівень, або бажання продовжувати виконавську кар'єру. Тут же, слід зазначити, що поняття «кар'єризму» для Е. Холл мало подвійну інтерпретацію: не лише демонстрація власної харизми та потенціалу можливості професійного володіння саксофоном в зрілому віці з мінімальною практикою, а й просування цього інструменту посередництвом активізації створення для нього вагомого академічного репертуару.

В цілому, слід зазначити, що на сьогодні творча робота великої кількості жінок-саксофоністок є малодослідженою або екстрапольованою з певних мистецьких міркувань, і, на превеликий жаль, вклад Е. Холл також потрапляє під цю когорту. Попри це, з кожним днем відкривається можливість вивчення нових, архівних пам'яток, на кшталт афіш, рецензій, критичних статей, спогадів сучасників-виконавців та сучасників-композиторів того часу періоду активності саксофоністки-меценатки, і дозволяє неупереджено аналізувати та досліджувати її діяльність та нинішні результати, одним з яскравих зразків яких фігурує жіночий саксофонний квартет «Elise Hall».

Ключові слова: Елайза Холл, саксофон, меценатство, замовлення, академічний репертуар.

Dmytro MAKSYMENKO,

orcid.org/0000-0001-9334-5865

Candidate of Art History,

Associate Professor at the Department of Wind and Percussion Instruments

Lviv National Academy of Music named after M. Lysenko

(Lviv, Ukraine) *maksimenkosaks1@ukr.net*

ELIZA HALL: CONTRIBUTION TO THE FORMATION OF SAXOPHON PERFORMANCE IN THE CONTEXT OF MUSICIAN CONTROVERSIES

This article presents a comprehensive analysis of most musicological studies devoted to the creative figure of the saxophonist of the past era, Eliza Hall. Given the fact that no recordings of the musician's performance have been found to date, our study traces the main thoughts, statements, facts and analyzes controversial biographical moments in the context of the study of the artist's life and work by foreign musicologists. Despite the fact that different artists interpret the saxophonist differently, one can draw one's own conclusions from the arguments.

First of all, they concern the controversial moment: was E. Hall's performance professional or amateur? Of course, analyzing the mature age and purposeful approach of the musician to performing on the instrument, we can safely testify to her existing certain professional level of performance, despite the fact that from amateurism to professionalism she went a fairly short way: her playing was meaningful, purposeful and biased. Here, it should be noted that the financial security of the musician, her impresario abilities and organizational activity played a significant role: musicological experience

demonstrates: many talented musicians, due to the lack of their own or sponsor funds, lost either their performance level or the desire to continue their performing career. Here, it should be noted that the concept of "careerism" for E. Hall had a double interpretation: not only a demonstration of one's own charisma and the potential for professional mastery of the saxophone in adulthood with minimal practice, but also the promotion of this instrument by activating the creation of a significant academic repertoire for it.

In general, it should be noted that today the creative work of a large number of women saxophonists is poorly researched or extrapolated from certain artistic considerations, and, unfortunately, the contribution of E. Hall also falls under this cohort. Despite this, every day opens up the opportunity to study new, archival monuments, such as posters, reviews, critical articles, memoirs of contemporaries-performers and contemporaries-composers of that time of the period of activity of the saxophonist-patron, and allows for an impartial analysis and research of her activities and current results, one of the bright examples of which is the saxophonist quartet "Elise Hall".

Key words: *Elise Hall, saxophone, patronage, commission, academic repertoire.*

Постановка проблеми. Сучасний стан вітчизняних музикознавчих досліджень, котрі стосуються саксофонного виконавства, передусім, спрямований на висвітлення інтерпретаційного аспекту певних творів, подекуди, зустрічаються праці про постаті виконавців-композиторів та сучасні техніки звукоутворення. Будучи об'єктивними, українське музикознавство не багате науковими дослідженнями, що розкривають діяльність жінок-саксофоністок, і загалом, феміністичні моменти у науковому полі, як такі, не висвітлюються та залишають поза увагою величезну роботу окремих персоналій, як Елайза Холл, завдячуючи котрій, ми маємо ранній академічний саксофонний репертуар.

Аналіз досліджень. Одним із сучасних досліджень феміністичного внеску до критичного вивчення джазової історії пропонує авторка статті Джейн Кодвел (Caudwell J., 2012) в котрій експонує виключення жінок-джазменок з практик та процесів, котрі формували домінуючу культуру джазу у США та Британії. Слушно, що у дослідженні авторка опирається на інтерв'ю з двома тенор-саксофоністками та акцентує увагу на відкритих та закритих можливостях жінок у джазі. Тут же, науковиця зауважує про наявність «озвучення» тих жінок, котрі виконували блюз, у той час, як саксофоністки, валторністки, трубачки та тромбоністки – і досі постають з ракурсу «невидимих» (Caudwell J., 2012)

Ще однією працею, котра має більш дотичне відношення до нашого дослідження, слід назвати статтю Йоко Судзукі (Suzuki Y., 2013), в котрій, авторкою доволі оригінально висвітлено не лише гендерну специфіку позиціонування у виконавській практиці жінок-саксофоністок, а й протилежне представлення в сучасному виконавстві «феміні», як «джазової родзинки» та чоловіків-афроамериканців в аналогічній якості.

Зокрема, дослідниця, згідно здійснених інтерв'ю, вирізняє дві різнотипні переваги, котрі сформувались в музичному середовищі відповідно до соціальних та історичних чинників. А саме: афро-американські виконавці-чоловіки

отримують в нинішній час перевагу над представниками виконавців європеїдної раси через свою автентичність. Тут же, жінка-музикант отримує перевагу над чоловіком-музикантом через новітнє позиціонування гри на тому чи іншому інструменті, тобто, вона постає нетиповим, незвичним артистом. Проте, так було не завжди, і дана стаття (Suzuki Y., 2013) розкриває увесь історичний контекст на прикладі кількох жінок-саксофоністок.

Австралійська кларнетистка та науковиця, Ніколь Кенем, до прикладу, у комплексному дослідженні гендеру як перформансу, досвіду, ідентичності та змінної у джазі та імпровізації (Canham N., 2022), здійснює аналіз наукових праць перших двох десятиліть нинішнього століття. У своїй роботі авторка виявляє, що в джазовому середовищі, все ж, домінують чоловіки, а той час, як жіноча половина музикантів зустрічається з рядом труднощів професійного та кар'єрного характеру. Не менш вагомим, насамперед, для нашої статті, постає той факт, що Н. Кенем зачіпає поняття інтерсекційності в якості взаємодії гендеру з національністю, расою, бере до уваги й соціальне походження, вік та національність. У висновках, Н. Кенем зазначає наявність певних системних механізмів гендерної нерівності, проте, прагне розширити спектр свого ж дослідження задля їх кращого та якіснішого вияву в джазовому освітньому процесі, концертній діяльності та загалом, в музичному індустріальному світі. (Canham N., 2022).

Мета статті – дослідити позиціонування творчої постаті саксофоністки, меценатки та імпресарію Елайзи Холл в сучасному музикознавчому контексті, зважаючи на мізерну кількість суперечливих досліджень.

Виклад основного матеріалу. Елайза Холл (1853–1924) на сьогоднішній день – це постать мисткині, котра виходить за межі усталених уявлень про традиційне виконавство на саксофоні, адже, історія її становлення, так би мовити, «суперечить» усім канонам типового формування професійного музиканта. Попри той факт, що музикантка вперше освоїла інструмент у віці

47-ми років, вона стала однією з перших відомих жінок-саксофоністок, чия діяльність стала важливим етапом у формуванні академічної традиції саксофонного виконавства. Як не парадоксально, але перші уроки гри музикантка отримала від гобоїста Жоржа Лонгі (Georges Longy), котрий, у цей період, був артистом в Бостонському симфонічному оркестрі – згідно біографічних досліджень мистецького життя Е. Холл. (Bertels K., Honnold A. (eds.), 2024)

Уже з окреслених відомостей варто зробити висновки, що підопічна виявляла чималий хист в освоєнні інструменту, а також, володіла неабияким талантом та прагненнями, зважаючи на відношення до середньої вікової категорії і гендерні особливості того часу (на 1900 рік, коли Е. Холл було 47 років).

Передусім, важливо з'ясувати та простежити, сутність внеску мисткині в академічне саксофонне виконавство та довести важливість створення досліджень, присвячених її комплексній творчій роботі в українському музикознавчому полі. Повертаючись до біографії музикантки, необхідно коротко зупинитись на основних аспектах діяльності: це дозволить ширше розкрити та дослідити загально-мистецький внесок у саксофонне виконавство.

Отже, з наукових праць різних іноземних дослідників, насамперед, Джеймса Расела Нойеса та його статті «Еліз Голл у Санта-Барбарі (1889–1898): Аматорський музичний клуб і Філармонічне товариство». (Noyes J. R., 2023), дізнаємось, що мисткиня залучає власні фінанси задля створення Бостонського *Orchestral Club* та підтримує його діяльність в якості виконавиці, а й меценатки та організаторки. Це свідчить не лише про власні амбіції опанування саксофонного виконавства, а прагнення позиціонувати та підтримати мистецтво гри на духових саме в тих «проблемних» зонах, скажімо, організаторській та фінансовій, з котрими повсякчас стикались і продовжують зустрічатись колективи. Тут же (Noyes J. R., 2023), знаходимо доволі суперечливі факти про активні гастролі саксофоністки Францією та США і, водночас, дані про поступове погіршення слуху: це засвідчує наявність цілеспрямованих творчих намірів не тільки самореалізації, а й популяризації інструменту саксофон.

Цієї ж думки, а саме існування вагомого внеску Е. Холл у саксофонну культуру, притримується іспанський дослідник, музикознавець, саксофоніст та педагог Хосе Модесто Діаго Ортега, висвітлюючи в своїй монографії, присвяченій саксофоністці, приналежність до перших музикантів, котрі ставили собі за мету сформувати ран-

ній академічний саксофонний репертуар. (Diago Ortega J.-M., 2023) Науковець аргументує частими замовленнями композицій для саксофону Е. Холл у провідних авторів того часу. Серед, більш ніж двадцяти таких «замовлень» а саме, творів Флорана Шмітта, Шарля-Мартена Леффлера, Андре Капле, Венсана д'Енді та інших, варто назвати «Рапсодію для оркестру та саксофону» К. Дебюссі (1862–1918) (Diago Ortega J.-M., 2023).

Важливим моментом творчої діяльності Е. Холл у сфері саксофонного, та й духового виконавства варто відзначити меценатську роботу музикантки, адже, її спонсорування та організаційні практики сприяли утвердженню повноцінного академічного сольного саксофонного виконавства, котре отримало абсолютно нові барви, виходячи за рамки духового оркестру та військового ансамблю. Фактаж внеску мисткині, проаналізований в нечисельних іноземних працях, як, до прикладу, Н. Дж. Рассела (Noyes J. R., 2023), дозволяє стверджувати про діяльність саксофоністки в контексті визначального чинника становлення як традиції саксофонного виконавства, так і комплексного прикладу синтезу гри, меценатства та культурної еволюції в рамках мистецького життя початку ХХ доби.

Визначальним чинником дослідження біографії, а, отже, і творчості Е. Холл, постає детальне вивчення суб'єктивних спогадів сучасників музикантки та, насамперед, газетних, журнальних звітів, критики виступів, концертної реклами, котру можна зустріти в матеріалах програми Симфонічного оркестру Бостону періоду її активної діяльності. Слушно відзначити, що, на думку ряду музикознавців (Bertels K., Honnold A. (eds.), 2024), котрі приділили достатньо часу вивченню наукового поля, пов'язаного з постаттю мисткині, прослідковується загальна тенденція сприйняття Е. Холл як ексцентричної новаторки посереднього виконавського рівня. Тут же, важливо, що завдяки ґрунтовному вивченню різносторонніх свідчень та фактології – такого ґатунку уявлення – повністю нівелюються.

Суперечлива постать саксофоністки розкриває на сьогодні її багатогранну мистецьку особистість, адже її перехід від аматорки до професійної виконавиці – відбувся досить швидко. В одному з сучасних інтерв'ю, що дуже цінно в рамках даної статті, американський дослідник історії саксофону Пол Кoen висловлюється доволі радикально щодо внеску та ролі Е. Холл. Дослідник дуже коректно декларує, ніби саксофоністка більш пильно та скрупульозно відносилась до усього процесу написання нових саксофонних творів та подальшого їх виконання у порівнянні із зусил-

лями таких всесвітньовідомих метрів як Сігурд Рашер та Марсель Мюль (Cappabianca M.).

В цьому ж мистецькому діалозі 2022 року музикознавець аргументує доволі універсальні характеристики, творчої роботи Е. Холл, котрі, постають «золотою серединою» між негативно та критично налаштованими академічними виконавцями та дослідниками, які вирізняють все ж, непересячний талант саксофоністки. Пол Коен зазначає основні моменти про музикантку:

– Е. Холл не була професійною виконавицею та не сприймала себе нею, адже, основною метою вважала активну участь у музичному житті Бостона;

– замовлення творів не передбачалось задля демонстрації власної виконавської техніки та віртуозності, навпаки: музикантка прагнула висвітлити органічне поєднання саксофону з оркестром, і аж ніяк не виносити на передній план його сольну ефектність;

– завдяки наполегливості Е. Холл в комунікації з композиторами та фінансуванні замовлень – формується цілий прошарок творів раннього академічного саксофонного репертуару;

– саме пропагування саксофонного виконавства та написання творів для цього інструменту постають основними досягненнями саксофоністки-меценатки, попри той факт, що записів індивідуального виконання поки немає (або вони ще не знайдені – Д. М.);

– постать Е. Холл можна поставити в ряд найвизначніших музикантів останніх 150 років в сфері розвитку саксофонного виконавства, поруч з Едвардом Лефебром, Руді Відофтом, Сігурдом Рашером, Сесіль Лісон та Марселем Мюлем (Cappabianca M.).

Аналіз вище описаного інтерв'ю дозволяє знайти ту мистецьку істину, «золоту середину» в пошуках котрої іноземні дослідники здійснюють вивчення творчого внеску саксофоністки.

На сьогодні, попри існування деяких мистецьких розбіжностей у висновках ролі Е. Холл та рівня її внеску в академічне саксофонне виконавство, чітким прикладом достойного наслідування є життєдіяльність саксофонного квартету, котрий

складається виключно з жіночого колективу на носить ім'я музикантки-меценатки. «Elise Hall» має італійське коріння і був створений 2006 року. Артистки квартету здобули професійну музичну освіту в консерваторських закладах та активно співпрацюють з провідними італійськими колективами. Також, саксофоністки фігурують лауреатами численних міжнародних конкурсів, виступають на престижних музичних фестивалях з незмінним складом (*Ізабелла Фаббрі* – сопрано-саксофон, *К'яра Луккіні* – альт-саксофон, *Анна Паола Де Біазе* – тенор-саксофон, *Алессія Берра* – баритон-саксофон) (Elise Hall Saxophone Quartet).

Творчий доробок квартету «Elise Hall» вирізняється гармонійним поєднанням творів класичного репертуару із сучасними композиціями. Важливою складовою діяльності ансамблю є тісна взаємодія з композиторами, спрямована на розширення репертуару для саксофонного квартету, а також популяризація академічного саксофонного виконавства. Значне місце у концертних програмах колективу займають композиції, створені спеціально для цього ансамблю. Висока виконавська майстерність, активна концертна практика та участь у престижних мистецьких проєктах забезпечили квартету визнання й утвердили його серед провідних саксофонних ансамблів Європи.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, слід констатувати, що творчо-мистецька особистість Елайзи Холл постає дуже різноманітною, багатогранною та різнотрактованою: в українському музикознавчому полі саксофоністка є зовсім невисвітленою, в іноземному – лише винятково сучасні дослідження експонують її внесок як вартісний та значущий, одним з прикладів чого є творчість однойменного квартету та цілий ряд ранніх академічних саксофонних творів. Отже, варто зробити висновки, що кожна мистецька постать, як лаконічно проаналізована діяльність маловідомої саксофоністки, потребує максимально різностороннього вивчення, аби достовірно висвітлити і представити нащадкам дійсну вартісність мистецьких прагнень та внеску непересічної комплексної особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bertels K., Honnold A. (eds.). The Legacy of Elise Hall (1853–1924): Contemporary Perspectives on Gender and the Saxophone. Leuven: Leuven University Press, 2024. 191 p.
2. Blum J. Rapsodie pour Orchestre et Saxophone by Claude Debussy. Bowling Green: Western Kentucky University, 2008. 46 p.
3. Canham N. et al. Gender as performance, experience, identity and, variable: A systematic review of gender research in jazz and improvisation. *Frontiers in Education*. 2022. Vol. 7. Article 987420. <https://doi.org/10.3389/educ.2022.987420>.
4. Cappabianca M. Elise Hall: An Interview with Dr. Paul Cohen. *WAM! Women and Music*. URL: <https://wam.rutgers.edu/elise-hall-an-interview-with-dr-paul-cohen/>.
5. Caudwell J. Jazzwomen: Music, Sound, Gender, and Sexuality. *Annals of Leisure Research*. 2012. Vol. 15, No. 4. P. 389–403. DOI: 10.1080/11745398.2012.744275.

6. Diago Ortega J.-M. Elise Hall, the “Saxophone Lady”, or How to Build America by Music (and Money). Valencia: Edict Oràlia Música, 2023. 279 p.
7. Elise Hall Saxophone Quartet: official website. URL: <https://www.elisehallsaxophonequartet.com/>.
8. Noyes J. R. Debussy's Rapsodie pour orchestre et saxophone Revisited. *The Musical Quarterly*. 2007. Vol. 90. № 3–4. P. 416–445. DOI: 10.1093/musqtl/gdn020.
9. Noyes J. R. Elise Hall in Santa Barbara (1889–1898): The Amateur Musical Club and Philharmonic Society. *The Saxophone Symposium: Journal of the North American Saxophone Alliance*. Vol. 45 / ed. by M. Boothroyd. Woodbridge: Boydell & Brewer, 2023. P. 75–93.
10. Suzuki Y. Two Strikes and the Double Negative: The Intersections of Gender and Race in the Cases of Female Jazz Saxophonists. *Black Music Research Journal*. 2013. Vol. 33, No. 2. P. 207–226. DOI: 10.5406/blacmusiresej.33.2.0207.

REFERENCES

1. Bertels K., Honnold A. (eds.). (2024) The Legacy of Elise Hall (1853–1924): Contemporary Perspectives on Gender and the Saxophone. Leuven: Leuven University Press. 191 p.
2. Blum J. (2008) Rapsodie pour Orchestre et Saxophone by Claude Debussy. Bowling Green: Western Kentucky University. 46 p.
3. Canham N. et al. (2022) Gender as performance, experience, identity and, variable: A systematic review of gender research in jazz and improvisation. *Frontiers in Education*. Vol. 7. Article 987420. <https://doi.org/10.3389/educ.2022.987420>.
4. Cappabianca M. Elise Hall: An Interview with Dr. Paul Cohen. *WAM! Women and Music*. URL: <https://wam.rutgers.edu/elise-hall-an-interview-with-dr-paul-cohen/>.
5. Caudwell J. (2012) Jazzwomen: Music, Sound, Gender, and Sexuality. *Annals of Leisure Research*. Vol. 15, No. 4. P. 389–403. DOI: 10.1080/11745398.2012.744275.
6. Diago Ortega J.-M. (2023) Elise Hall, the “Saxophone Lady”, or How to Build America by Music (and Money). Valencia: Edict Oràlia Música. 279 p.
7. Elise Hall Saxophone Quartet: official website. URL: <https://www.elisehallsaxophonequartet.com/>.
8. Noyes J. R. (2007) Debussy's Rapsodie pour orchestre et saxophone Revisited. *The Musical Quarterly*. Vol. 90. № 3–4. P. 416–445. DOI: 10.1093/musqtl/gdn020.
9. Noyes J. R. (2023) Elise Hall in Santa Barbara (1889–1898): The Amateur Musical Club and Philharmonic Society. *The Saxophone Symposium: Journal of the North American Saxophone Alliance*. Vol. 45 / ed. by M. Boothroyd. Woodbridge: Boydell & Brewer. P. 75–93.
10. Suzuki Y. (2013) Two Strikes and the Double Negative: The Intersections of Gender and Race in the Cases of Female Jazz Saxophonists. *Black Music Research Journal*. Vol. 33, No. 2. P. 207–226. DOI: 10.5406/blacmusiresej.33.2.0207.

Дата першого надходження статті до видання: 10.08.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 07.09.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 25.09.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

